

Til

Justis- og beredskapsdepartementet
E-post: postmottak@jd.dep.no

Dato:

15.12.2022

Vår referanse:

GO

Styrking av forbrukeres rett til å betale med kontanter – endringer i finansavtalelovens regler om betalingsoppgjør

Vi viser til høringsnotat fra Justis- og beredskapsdepartementet av 1. september 2022 om forslag til endring i finansavtalelovens § 2 knyttet til rett til oppgjør med kontanter.

Generelle kommentarer

IKT-Norge deler i og for seg departementets syn på at dagens lovgivning kan framstå som uklar, men vi deler ikke departementets konklusjon og forslag til endring av finansavtalelovens regler om betalingsoppgjør. Forslaget bidrar etter vårt syn på flere områder til det motsatte av de intensjoner som departementet hevder at det vil oppnå. Eventuelle endringer i finansavtaleloven bør avvente øvrige prosesser som den varslede generelle gjennomgangen av kontantenes rolle i samfunnet, samt Norges Banks arbeid med digitale sentralbankpenger.

Lovverket knyttet til regulering av bruk, betaling og utbetaling knyttet til kontanter er etter vårt syn svært motsetningsfylt. Skal finansavtaleloven tolkes bokstavelig, har du som forbruker rett til å betale med kontanter over alt, men ikke nødvendigvis rett til å få vekslpenger om du ikke har eksakt beløp. Samtidig har det de siste årene skjedd en rekke lovendringer med den hensikt å begrense bruken av kontanter, bl.a. knyttet til hvitvasking og svart arbeid. Det er f.eks. ikke under noen omstendighet lov til å bruke kontanter til å betale varer eller tjenester for en verdi som overstiger 40.000 kroner (Hvitvaskingsloven §5). Reelt sett gjelder dette bare for betaling/oppgjør mellom privatpersoner og næringsdrivende. For næringslivet er den reelle grensen for betaling/oppgjør med kontanter 10.000 kroner. Det gis ikke skattemessig fradrag for kjøp av varer og tjenester eller lønn som er betalt med kontanter for beløp over [10.000 kroner](#). Det gis heller ikke fradrag for inngående merverdiavgift. Det er som hovedregel forbudt å utbetale lønn og feriepenger i form av kontanter. Arbeidsmiljøloven (§14-15, annet ledd) pålegger arbeidsgivere å utbetale lønn via bank, gjeldende fra 1. januar i år. Ergo er det en rekke lovregulering som trekker i motsatt retning av intensjonene i forslaget fra departementet.

Andelen betalinger på utsalgssteder og mellom privatpersoner som gjøres med kontanter falt over mange år, og utgjorde høsten 2021 ca. 3 pst. Det er utviklet funksjonelle, digitale

betalingsløsninger i rekordtempo og langt de fleste nordmenn har ikke foretatt en eneste betaling eller transaksjon med kontanter de siste årene. I tråd med denne utviklingen er antall minibanker og bankfilialer naturlig nok også redusert betydelig.

Det å innføre en utvidet rett til betaling med kontanter, slik departementet i realiteten foreslår, framstår som et forsøk på å hindre en naturlig utvikling der enkle og funksjonelle digitale løsninger erstatter analoge, mer ressurskrevende løsninger. Vi viser i den forbindelse til Regelrådets hørings svar for det slås fast at "Regelrådet mener imidlertid at departementet burde foretatt en grundigere vurdering av om forslagene i høringsnotatet er fremtidsrettet".

Nærmere om departementets forslag

Departementet har utformet et forslag til en bestemmelse der retten til kontant betaling er knyttet til om varen eller tjenesten selges fra et fysisk utsalgssted.. Forslaget går ut på at i betjente faste forretningslokaler der næringsdrivende selger varer eller tjenester til forbrukere, skal den næringsdrivende tilby forbrukere å betale for disse varene eller tjenestene med kontanter. Med fast forretningslokale menes det samme som i angrerettloven § 5 bokstav c.

Utfordringen er at en slik presisering muligens hadde noe for seg for 10 år siden, men er utdatert i dag. Handel med varer og tjenester foregår i stor grad gjennom bestilling på nett eller andre digitale løsninger som apper o.l., mens du som forbruker enten selv henter varen/tjenesten fysisk i et "fast forretningslokale" (ulike klikk og hent-løsninger) eller får den levert på døren via en tredjepart (Foodora, Bolt, Porterbuddy etc). I de fleste slike løsninger (spesielt klikk og hent) kan man velge å betale for varen ved utlevering, og ikke samtidig som den bestilles. Når departementet på side 7 skriver at "Lovforslaget innebærer det nokså selvsagte at forbrukere ikke vil ha noen rett til kontant betaling ved netthandel.", er ikke det etter IKT-Norges syn så selvsagt. Eller mener departementet at dersom en vare/tjeneste er bestilt på nett, men fysisk leveres eller utføres i "fast forretningslokale", så vil det ikke omfattes av den foreslåtte lovbestemmelsen?

I tillegg er det utviklet en rekke løsninger spesielt innenfor tjenestesektoren hvor samme tjeneste både leveres i "fast forretningslokale" og i ambulerende virksomhet. Skal departementets forslag forstås slik at du som forbruker har rett til å betale med kontanter dersom du som forbruker f.eks. oppsøker en frisør i vedkommendes "faste forretningslokale", men ikke har den samme retten dersom frisøren f.eks. kommer hjem til deg og utfører samme tjeneste?

Og hvilken bestemmelse gjelder for såkalte "Pop-ups", altså utsalgssteder med en begrenset varighet. Har forbrukeren etter departementets lovforslag rett til å betale med kontanter der?. Samme problemstilling kan reises i forbindelse med REKO-ringer, der matprodusenter leverer ut produkter til forbrukere på bestemte steder til bestemte tider. Hvilken logikk mener departementet det er at en forbruker skal rett til å betale med kontanter i det "faste forretningslokale", men ikke i et midlertidig for samme vare, levert av samme næringsdrivende?

Samme problemstilling kan reises knyttet til ladestasjoner for el-biler som er lokalisert på/ved bensinstasjoner, butikker og/eller kjøpesenter. Vil det etter departementets forslag til lovendring være en rettighet for forbrukere å betale for lading med kontanter?

Videre er “retten til betaling med kontanter” fortsatt uklar i den forstand at forbrukeren fortsatt, slik vi tolker loven, ikke har rett på veksel penger dersom vedkommende ikke har eksakt beløp tilgjengelig.

Dessuten kan det framføres nøyaktig samme argumenter mot å innføre en slik rett til kontantbetaling i “bemannede faste forretningslokaler” som departementet selv gjør når det gjelder persontransporttjenester. For næringsdrivende som i dag ikke tar mot kontant betaling, vil forslaget åpenbart ha en betydelig kostnadsside, det vil utgjøre et forsinkende element og en økt ransrisiko. Dette skriver også departementet selv på side 7 i høringsnotatet.

Vi viser for øvrig til Regelrådets høringsuttalelse der det framkommer at “Regelrådet ikke kan se at det er dokumentert at berørt næringsliv har vært involvert i denne saken. Regelrådet mener at tidlig involvering av berørt næringsliv eller berørte bedrifters interesseorganisasjoner ville styrket høringsnotatet på flere punkter. For eksempel er det trolig at departementet ville fått mer informasjon om problemets omfang, antall berørte bedrifter og konsekvensene av de tiltak som foreslås.”

Og videre “Den manglende tallfestingen av tiltakenes konsekvenser og den manglende beskrivelsen av berørt næringsliv medfører at Regelrådet ikke kan konkludere om tiltakene oppnår målene til en relativt sett lav kostnad for næringslivet.”

Konklusjon

IKT-Norge viser til at Stortinget i forbindelse med behandlingen av Finansmarkedsmeldingen 2021, 9. juni 2021, gjorde følgende vedtak etter initiativ fra dagens regjeringsspartier: “Stortinget ber regjeringen nedsette et offentlig utvalg som skal vurdere kontanternes rolle i samfunnet fremover.”. I Finansmarkedsmeldingen for 2022 gjentok regjeringen at et slikt utvalg skal settes ned.

IKT-Norge mener at et likt utvalgsarbeid er svært viktig, hvor det blir mulighet til å se kontanternes rolle i framtiden i et bredere perspektiv. Det er sterkt beklagelig at regjeringen fortsatt ikke har satt ned utvalget, ett og et halvt år etter Stortingets vedtak. Justis- og beredskapsdepartementet skriver selv i høringsnotatet, side 2, at “Mandatet til utvalget er ikke fastsatt ennå, men det vil være nærliggende at utvalget vil vurdere temaer som har sammenheng med temaene som tas opp i dette høringsnotatet.”. Dette, sammenhold med arbeidet som foregår i Norges Bank knyttet til digitale sentralbankpenger, tilsier etter IKT-Norges syn at Justis- og beredskapsdepartementets forslag til endring i finansavtalelov bør ikke vedtas, og spesielt ikke nå.

IKT-Norge mener at utviklingen går mot et kontantfritt samfunn. Velfungerende digitale betalingsløsninger har langt på vei erstattet betaling eller transaksjoner med kontanter.

Vi er imidlertid åpen for at det av beredskapshensyn fortsatt bør være lovregulert at det skal være mulig å betale med kontanter i dagligvarebutikker (over en viss størrelse),

apotek, bensinstasjoner og vinmonopol. For øvrige næringsdrivende bør det være opp til den enkelte å vurdere kost/nytte av hvilke former for betaling/oppgjør for varer og tjenester den enkelte tilbyr (innenfor grensene av øvrig lovverk). En slik eventuell presisering eller lovregulering bør imidlertid komme som et resultat av en grundig utredning og bred høringsprosess.

Vi viser forøvrig til at tilsvarende [forslag](#) om endring/presisering i Finansavtaleloven var til behandling i Stortinget 7. november 2019, og da kun fikk Senterpartiets stemmer.

Med vennlig hilsen

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Geir Olsen', with a stylized, flowing script.

Geir Olsen

Direktør for næringspolitikk og kommunikasjon

Epost: geir@ikt-norge.no